

Kassai László

Megjegyzések, észrevételek

Megjegyzések, észrevételek Lőrincz Kálmán vezérezredes Menetben. Egy katona gondolatai című könyvének a Hadtudomány című folyóiratban megjelent részleteihez.

Olvasva a Magyar Hadtudományi Társaság Hadtudomány című folyóirat azon számait, amelyek részleteket közölnek Lőrincz Kálmán vezérezredes (a továbbiakban: Szerző) 2009-ben megjelent *Menetben. Egy katona gondolatai* című könyvéből,¹ mint a téma iránt érdeklődő csak most jutottam arra az elhatározásra, hogy a folyóiratban megjelent gondolatokra néhány megjegyzést, illetve észrevételt tegyek. Az esetleges félreértések elkerülése érdekében hangsúlyozom, hogy megjegyzéseim, illetve észrevételeim csak az írásmű már jelzett részleteire szorítkoznak.

Mindenekelőtt meg kell jegyezmem, hogy a három részben közölt tanulmányok – mélyebb elméleti fejtegetés nélkül, a gyakorlati tapasztalatok alapján – széles szemléleti alapon, a magyar történelmi és társadalmi változásokon keresztül, hátrafordulás nélkül átfogják a honvédelmi és a biztonságpolitika, a Magyar Honvédség helyének és szerepének, jelenlegi állapotának, irányításának (vezetésének), belső életének, kiképzésének és állományának egész spektrumát.

A Szerzőnek – aki az akkori katonai elit első embere – a könyvben leírt gondolataira különböző megjegyzéseket, de leginkább minősítéseket lehet tenni. Itt van elsőként a könyv címe. Ez a cím – megítélésem szerint – kifejez egy sajátos katonai gondolkodást, mert az írás tartalmára utalva a menet célja a valahova való eljutás, az előrejutás, a folyamatos haladás, az egyfajta katonai értékek eljuttatása az olvasóhoz, a jövő katonáihoz.

A Szerző – utalva a katonai életre és tevékenységre az évtizedek során rakódott dogmatikus és bürokratikus hordalékra – a katonai szellemi élet javára, jelentős közéleti érdeklődéssel, messzelátó józansággal, visszafogott megtartással, a jelenlegi társadalmi berendezkedést kétségbe nem vonó politikai bölcsességgel, a katonai

1 Lőrincz Kálmán: Geopolitikai-geostratégiai helyzetünk alakulása. *Hadtudomány* 2009. 3–4. szám 45–46. oldal; Szabálytalan hadviselés. *Hadtudomány* 2010. 1–2. 59–70. oldal; A vezetésről. *Hadtudomány* 2010. 4. szám 78–88. oldal.

igények szerény panaszával transzformálja és rendszerezi gondolatait. Az előzőeken túl a tanulmányt lehetne egyébként egy volt katona ébredésének, hitvallásának, vagy éppen figyelem-felhívásnak is minősíteni. A Honvédségi Szemlében megjelent recenzió a művet – egyebek mellett – őszintének és bátornak minősítette.²

Megítélésem szerint még teljesebb lett volna a Szerző által a honvédség általános helyzetének megítéléséről kiállított diagnózis, ha a leírt jelenségek és tények okait is mélyebb elemzés, illetve értékelés alá vonja, vagy a tárgyalt témával összefüggésben kitér a jogalkotó vagy éppen a politikai (és a katonai) elit egyfajta felelősségére is. Továbbá –, ha már feldolgozta, – akkor nevesítve utalt volna az utóbbi évtizedekben, a katonai folyóiratokban megjelent azonos témájú tanulmányokra, vagy éppen a honvédség egyes intézményeivel is bővebben foglalkozik.

A Szerző – miközben eligazodást remélve keresi hazánk helyét, szerepét a változó világban – a figyelmet a haza védelmével összefüggő folyamatokra, az előre nem látható tényezők felismerésére és kezelésére koncentrálna, hangsúlyozva, hogy az erőt a katonai hivatás önmagában találhatja meg. Majd így folytatja „... Ahhoz, hogy a honvédtiszt aktív részese lehessen a honvédség arcultata formálásának, mindenekeelőtt önmagát kell meghatározni, hivatásának lényegét, alapértékeit felismernie és elkötelezettségét alapján önfejlesztésének szükségességét belátnia.”³

Kapcsolódva a Szerző önvizsgálatra való felhívásához, a hivatásos katonai szolgálat – éppen úgy, mint bármely más társadalmi méretekben kifejlődött, társadalmilag elfogadott foglalkozás – a társadalmi munkamegosztás meghatározott oldalát fejezi ki. Mint a társadalmi munkamegosztás minden oldala, a hivatásos katonai szolgálat is azért jött létre, mert a társadalom életében annak idején és ma is olyan feladatok jelentkeztek, illetve merülnek fel, s ezek nyomán olyan szükségletek alakultak ki, amelyeket a meglévő régi munkamegosztás alapján már nem lehetett kielégíteni. Olyan új szükségletek voltak ezek, amelyeket éppen csak ilyen természetű új munkamegosztással meghatározott embereknek a hivatásszerűen katonai tevékenység végzésére való szakosodásával, elkülönülésével lehetett, illetve lehet ellátni.⁴

Általában az államnak, így a magyar államnak is alkotmányos kötelessége a haza fegyveres katonai védelme és a nemzetközi szerződésekből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása. Az állam ezen feladatok végrehajtására – egyebek mellett – katonaságot szervez, amelynek működtetésére hivatásos katonákat alkalmaz. Ebből következik, hogy a hivatásos katonai szolgálat egyrészt az állami szolgálat egyik sajátos formája, másrészt a haza védelme érdekében hivatásszerűen végzett személyes szolgálat. Más állami szolgálattól történő megkülönböztetését, elhatárolását, illetve sajátosságát éppen a katonai szolgálat és tevékenység más tevékenységtől szükség-szerűen eltérő céljainak és feladatainak jellege, valamint e célok eléréséhez és a feladatok teljesítéséhez szükséges feltételek speciális volta határozza meg. Ez a sajátos

2 Dr. Pataky Iván nyá. ezredes: Menetben. Szubjektív gondolatok Lőrincz Kálmán könyvéről. Honvédségi Szemle, 2009. szeptember 74. oldal.

3 Lőrincz Kálmán: Geopolitikai-geostratégiai helyzetünk alakulása. Hadtudomány 2009/3–4. szám, 56. oldal.

4 Dr. Kassai László nyá. ezredes: A hivatásos katonai szolgálat. Új Honvédségi Szemle 1995/5. szám 75. oldal.

jelleg és tartalom pedig a fegyveres harcra való felkészülésben és annak esetleges megvívásában jut kifejezésre. A hivatásos katonai szolgálat szakmai tárgya tehát a hadsereg, következésként a katonai tevékenység a maga szerteágazó szakterületeivel. De a hivatásos katonai szolgálat – egyebek mellett – nem függetleníthető a biztonságpolitikától és a katonapolitikától sem.

A hivatásos katonai szolgálat – más összefüggésben – jogilag szabályozott jogviszony, lényegében hivatásos katonai szolgálati viszony, amely önkéntes jelentkezés alapján, a hivatásos állományba vétellel keletkezik. A hivatásos katonának történő jelentkezés és annak elfogadása lényegében olyan jognyilatkozat, amelyeket a felek (ti. a jelölt és a Magyar Honvédség) egybehangzó akaratnyilvánításukkal hoznak létre.⁵

A hivatásos katonai szolgálati viszony olyan kapcsolat a honvédség és a jelölt között, amely alapján a leendő hivatásos katona kötelezi magát a haza fegyveres védelmére. Ezt a vállalást pedig – amelyet önként választott élethivatás alapján, az alkotmány, a honvédelemre és a hivatásos szolgálatra vonatkozó jogszabályok, utasítások és belső rendelkezések, valamint az előljárók parancsa szerint – beosztásának megfelelően, hűséggel és az abból fakadó veszélyek vállalásával köteles teljesíteni. Másfelől ezzel a vállalással a honvédséget a szolgálat teljesítésére vonatkozóan, a jogszabályok keretei között olyan széleskörű utasítási jog illeti meg, mely – egyebek mellett – kiterjed a szolgálatteljesítés minden részletére, annak módjára, helyére, idejére. Tehát a hivatásos katona egy hierarchikusan szervezett, szigorú alá- és fölérendeltségen alapuló, szükségszerűen centrális irányítás alatt levő testület tagja lesz, melynek alapján feladata a haza fegyveres védelme. Ebből az következik, hogy a hivatásos katonai szolgálat veszélyes, fáradságos, az egész embert igénybe vevő hivatás.

* * *

Itt és most feltétlenül szólnom kell – a nemesebb érzelmek, eszmények ébrentartásának és érvényesítésének, valamint a haza által támasztott követelményeknek megfelelő katonai értékrendek kialakítása híján – a hivatásos katonai szolgálat, illetve a pálya folyamatos elsivárosodásáról, illetve válságáról. Ma a jogalkotók sajátos érdekeinek és a civil értékrendeknek megfelelően – figyelmen kívül hagyva a katonai tevékenység sajátos jellegét – a hivatásos katonai szolgálat a munkavállaló, illetve a közalkalmazott szintjére süllyedt.

Határozott álláspontom, hogy a hivatásos katonai pálya válsága ma egyben a pályához való hűség próbájaként is felfogható, illetve kezelhető. Ez viszont azzal jár, hogy bátrabban és nagyobb hűséggel kell ragaszkodni az önként választott hivatáshoz. A válság kezelésében – az önvizsgálat során – arra van szükség, hogy a haza nemes szolgálatát szembeesíteni kell a hivatásos katonai szolgálat alapvető igényeivel, vágyaival, lehetőségeivel, ellentmondásaival, gondolkodásmódjával, felelősségével, sőt a kudarcaival is.

5 Uo.: 76. oldal.

A haza katonai védelméből és a nemzetközi szerződések nyomán keletkező kollektív védelmi feladatokból a Magyar Honvédségre háruló katonai, illetve az ahhoz kapcsolódó feladatokat a tényleges katonai állomány egyes csoportjai, egységes irányítás mellett, alapvetően a történelmileg kialakított trendek alapján hajtják végre.⁶ Ebben a tartalmában és jellegében is differenciált katonai tevékenységben kiemelt és megkülönböztetett szerepe van a hivatásos tisztikarnak. Annak tagjai ugyanis a honvédség legbefolyásosabb, a folyamatokat leginkább alakító, a hadsereg karakterét, hagyományos testületi szellemét mindig meghatározó rétegét alkotják.⁷ A tisztikar sorában is kiemelt szereppel és jelentőséggel bírnak a katonai szervezetek élén álló parancsnokok, akik gyakorolják a szervezetre ruházott összes jogosítványokat.

A hivatásos tisztikarról eddig leírtakon túl néhány gondolat erejéig szólni kívánok a hivatásos tisztikar szerves részét képező katonai elitéről is. A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint az „elit” a több hasonló közül a legkiválóbb csoport, a legjobban kiképzett, illetve felkészült csoport. Ehhez a tulajdonképpen semleges meghatározáshoz elég gyakran negatív értelmezés is tapadt, de elvértve még ma is tapad. Ma már úgy néz ki, hogy a szó visszanyerte eredeti jelentését. Katonai elithez tartozónak régen és ma is – megítélésem szerint – a Honvédség törvényes és eredményes működését biztosító, magas általános és katonai képzettséggel, illetve műveltséggel, parancsnoklási készséggel, a kor követelményeinek megfelelő műszaki és technikai ismeretekkel rendelkező tábornokokat és ezredeseket kell tekinteni.

Megítélésem szerint – de azt bizonyítják a „Magabiztos parancsnok és hatékony törzs” projektek szerint 2007-ben megtartott konferenciákon elhangzottak is – ma a honvédségnél nagyobb szükség van a jól felkészült és eredményeket felmutató elitre, mint valaha. Elmondhatjuk tehát, hogy a honvédség jövője – a gyakran változó kormányzati igények keretei között is – a katonai elit kezébe van letéve. A honvédség előtt álló jelenlegi és jövőbeni feladatokat olyan katonai elitnek kell vezényelnie, amelyiknek megvan a koncepciója, amely át tudja látni a jelen és a jövő folyamatait és tennivalóit. A jövőbeni katonai elitnek a jelenlegihez képest sokkal többet, sokkal intenzívebben és színvonalasabban kell tevékenykedni és tanulni, de ennek elérésében, megvalósításában érdekeltté kell tenni a kormányzati szerveket is.⁸

A hivatásos állománynak, közelebről a tisztikarnak a katonai feladatok végrehajtásában betöltött helyéről és szerepéről fentebb leírt gondolatok – megítélésem szerint – jelzik, hogy a jogalkotó részéről nem volt egy szerencsés megoldás, miszerint a hivatásos és a szerződéses állományú katonák jogállását egy törvényben szabályozta.⁹ A két szolgálati viszony ugyanis – a számos megegyező vonás ellenére –

6 A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 40.§ (2) bekezdése.

7 A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény 2.§ (16) bekezdése szerint a tisztai állomány tagja az a hivatásos katona, aki tisztai vagy tábornoki rendfokozatot visel.

8 Dr. Kassai László nyá. ezredes: Gondolatok a parancsnoklásról. A Honvéd Vezérkar főnök által 2007-ben meghirdetett pályázaton külön díjazott tanulmány.

9 A Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi XCV. törvény.

alapvetően minőségében, a szolgálat lényegére jellemző és kifejező tulajdonságok összességében tér el egymástól. Néhány példa e minőségi eltérés igazolására:

- míg a szerződéses katona szolgálati viszonya határozott időre, a hivatásos katona szolgálati viszonya határozatlan időre szól, mivel élethivatásként vállalta a hivatásos szolgálatot, így mélyebb a kötődése is a hadsereghez;
- a hivatásos katonának a katonai feladatok végrehajtásában nagyobb a hatásköre és a felelőssége, továbbá a hivatásos szolgálat ellátásához magasabb képzettség szükséges stb. Véleményem szerint e minőségi eltéréseknek kellene érvényt szerezni a két szolgálati viszonynak külön-külön törvényben való szabályozásával.

A Szerző a Szabálytalan hadviselés című tanulmányában a Magyar Honvédség állapotának, helyének és szerepének vizsgálata során felteszi a kérdést – gondolom az olvasó számára –, hogy a hadviselés lehetséges változataira tekintettel, a Magyar Honvédség hogyan tud megfelelni a XXI. század új kihívásainak.¹⁰ Majd tovább kérdez: hogyan jutottunk el a szükségtelenné vált támadóképeség lebontásával a védelemre való képzettségig? Ezen, illetve az idézett cím alatt található további kérdések – megítélésem szerint – tárgyakat és jellegüket tekintve egyrészt megállapítanak bizonyos tényeket és jelenségeket, másrészt az okok kutatására szólítják fel az olvasót.

* * *

A Szerző a Szabálytalan hadviselés című írásában mértéktartóan ugyan, de egyértelműen állást foglalt abban, hogy a sok tekintetben tévesen kialakított biztonság- és honvédelmi politika eredményeként a Magyar Honvédség számos területen nem felel meg a XXI. század követelményeinek. Történelmi példákra és az eltelt évtizedek során uralkodóvá vált káros nézetekre hivatkozva mutatja be a haderő modernizációjának folyamatos halogatását. Megítélésem szerint – csatlakozva a Szerző érveire – a mai helyzetben is átgondolt biztonságpolitikára van szükség. Okulva a történelmi eseményekből, nem lehet az ország védelmét biztosító honvédség erejét gyengíteni. Ugyanis az igazságtalan trianoni döntések során kialakult helyzet történelmileg potenciális veszélyeket hordoz. Ezzel összefüggésben nem lehet figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a minket körülvevő államok hadseregei arányaiban is nagyobb létszámúak. Olyan nagyságú és minőségű fegyveres erővel kell rendelkezünk, amely nem jelent fenyegetést egyetlen szomszédal szemben sem, de nem kerülhetünk velük szemben megalázó helyzetbe sem.¹¹

Ismert tény, hogy a hadseregépítést, annak átfogó korszerűsítését csak az ország gazdasági helyzetének, lehetőségeinek figyelembevételével lehet végrehajtani, ami áldozatokat is kíván. Annál is inkább, mivel a honvédség éppen jelenlétével, vagy alkalmazásával teszi lehetővé az ország függetlenségének védelmét. A honvédség ugyanis valós értékeket véd. Nagyon leegyszerűsítve a dolgokat, a honvédség, mint biztosítási díj, sokkal inkább később bekövetkező eshetőségekre orientál. Még tovább egyszerűsítve a dolgot, az egészet úgy célszerű felfogni, hogy a termék

10 Lőrincz Kálmán: Szabálytalan hadviselés. *Hadtudomány* 2010/1–2. szám, 61. oldal.

11 Dr. Kassai László nyá. ezredes: A hivatásos katonai szolgálat. *Új Honvédségi Szemle* 1995/5. 79. oldal.

árában az üzem őrzésének költségei is benne vannak. Következésként a hadsereg tevékenysége a társadalom szempontjából hasznos tevékenység.¹²

A Szerző – természetesen más-más összefüggésben – több esetben is hivatkozik a katonai gondolkodás szerepére és jelentőségére. A biztonság- és a honvédelmi politika megítélése, valamint a honvédség életében jelentkező problémák felismerése és megfelelő tálalása, helyenként a problémák megoldási menetének tudatosítása és a fejlesztéshez szükséges lehetőségek, eszközök taglalása, és azok kifejezés módja mind – de egyáltalán az egész írás önmagában is – a katonai gondolkodást tükrözi.

A katonai gondolkodással itt és most az általánosság szintjén leírt megjegyzéseim és fejtegetéseim nem tartanak, de nem is tarthatnak igényt arra, hogy annak a mindennapi gondolkodástól eltérő, vagy éppen azzal egyes pontjain megegyező, szakszerű és minden oldalú elemzését adjam, annál is inkább, mivel nagyon hiányosak az adott témában közreadott publikációk. Az biztos, hogy a katonai élet és tevékenység a történelem során megalkotta és az új igények szerint továbbfejlesztette a katonai gondolkodást anélkül, hogy tiszta eszmeiségét tekintve más kategóriák szerint felépített gondolkodást megtagadott volna, vagy megtagadna. A hadseregek (a katonák) nemcsak létrehozták a katonai élet és tevékenység formavilágát és formaváltozását, hanem egyúttal abban megvalósítják a hadseregek sajátos célját, amely meghatározza cselekvésük útját, módját, melynek alá kell vetni akaratukat. Tehát a katonai gondolkodást alapvetően a katonai tevékenység, a hadseregek elé állított célok határozzák meg. A katonai tevékenység lényegét – régen és ma is – a fegyveres küzdelem megvívása, annak minden oldalú biztosításával, illetve az arra való felkészülés, kiképzés, valamint a folyamatos működést biztosító katonai szolgálati rend képezi.¹³ A jogalkotó a Magyar Honvédség kötelességeként a haza katonai védelmét és a nemzetközi szerződésekben eredő kollektív védelmi feladatok ellátását határozta meg.¹⁴

A Szerző *A vezetésről* című tanulmányában a honvédséggel kapcsolatos problémák halmazát veti fel – mint már korábban említettem – leginkább kérdések formájában.¹⁵ A következtetések levonását az esetek többségében az olvasóra bízta. Szükségszerűen veti fel a honvédtisztnek azt az elvárását, hogy érdemben szakszerűen vezessék és tegyék lehetővé számára, hogy felelősen, hatékonyan vezethessen. A Szerző határozottan felteszi a kérdést, hogy kinek volt az érdeke a vezérkar és a honvédelmi minisztérium összevonása és az illetőnek mi volt azzal a célja? Ezzel összefüggésben meg kell jegyezni, hogy a rendszerváltás idején a jogalkotó – számolva a többpártrendszeren alapuló hatalommegosztással, amikor a pártok jelenlétére alapított parlamentarizmus a politikai hatalom megosztását ciklikusan fejti ki – arra törekedett, hogy a hadsereget megóvja a napi politikai befolyásoktól. A jogalkotó akkor, amikor a kormányzati és a katonai hatásköröket szétválasztotta, számolt azzal, hogy a kialakulni látszó hatalmi struktúrában a hadsereg érték- és

12 Uo.: 79. oldal.

13 A katonai szolgálati rendet a 24/2005. (VI.30.) HM rendelettel kiadott Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzatának 29. pont (2) bekezdése tartalmazza.

14 A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 40/A.§ (1) bekezdése

15 Lőrincz Kálmán: *A vezetésről*. Hadtudomány 2010/ 4. szám 78–88. oldal.

követelményrendszere pártsemleges magatartást igényel.¹⁶ Ezek az alkotmányos elgondolások ma már megszürkültek, illetve megváltoztak.

A honvédség irányítási és vezetési rendszerében radikális változást a kormányzati irányítás (vezetés) és a katonai irányítás (vezetés) egyesítése, közelebről a Honvéd Vezérkarnak a Honvédelmi Minisztérium szervezeti rendszerébe történő integrálása hozott. Ahhoz a tényhez, hogy a honvédséget nemcsak irányítja, hanem vezeti is a honvédelmi miniszter, az egymást váltó kormányzati erők mindegyikének érdeke fűződik azzal, hogy a napi politikai érdekeknek megfelelően irányítsák (vezessék) a honvédséget.

A kormányzati és a katonai irányításnak (vezetésnek) az ilyen jellegű összevonását – megítélésem szerint – a jogalkotónak a hadsereggel, közelebről a katonai elittel szembeni bizalmatlanság, gyanakvás, kétkedés által motivált politikai indíték adta, amely azonban rejtve, fedve maradt, annak ellenére, hogy a hadsereg, mint a napi politikától mentes intézmény, lojális volt a rendszerváltó hatalomhoz. A jogalkotó célja alapvetően a hadsereg politikai és civil ellenőrzésének széleskörű megvalósítása volt. Ehhez az ideológiai alapot „a katona ne politizáljon, az nem a katona dolga” régen ismert módszer adta. Mindezek ellenére a katonának, de legfőképpen a katonai elitnek ismernie kell a hadviselés és a politika összefüggéseit, mert anélkül nem képes meghatározni a katonai követelményeket.

A Szerző *A vezetésről* című tanulmányában – a gyakorlati tapasztalatok alapján – kiemelkedő szerepet és jelentőséget tulajdonít a parancsnokokkal és a parancsnoklással szemben támasztott általános katonai és magatartásbeli követelmények több irányú megfogalmazásának. A magam részéről a parancsnoklásra jelentős, azt is mondhatnám, hogy elsődleges hatást gyakorló, azt befolyásoló általános intézményi és működésbeli keretokről kívánok néhány megjegyzést tenni. Ugyanis a parancsnoklás (vezetés, irányítás) általános érvényű, logikailag építkező tevékenység, amely ennek megfelelő gondolkodást, és mindig az adott helyzetnek megfelelő cselekvést igényel. A szakirodalmak szerint is az a korszerű parancsnoklás, amely a kor követelményeinek megfelelő. A hatékony parancsnoklásnak az a művészete, hogy az adott katonai szervezet alaprendeltetésével összefüggésben és a pillanatnyilag fennálló helyzetnek megfelelően kell az általános ismereteket alkalmazni.

* * *

A parancsnoklási (vezetési, irányítási) viszonyok és az előjárói intézményrendszert érintő kérdések bárminemű vizsgálatánál – megítélésem szerint – indokoltnak tekinthető szempont, hogy az azokat rendező jogszabályok milyen mértékben felelnek meg az elméleti és gyakorlati, illetve a katonai követelményeknek, továbbá milyen mértékben tükröztetik a kibontakozó új hadseregképet.¹⁷ Az általam szűkszerűnek tartott igények jegyében említem, hogy a Magyar Honvédség előjárói

16 Dr. Kassai László nyá. ezredes: Észrevételek a Magyar Honvédségre vonatkozó egyes törvényi rendelkezésekre. Honvédségi Szemle 2011/ 2. szám 34. oldal.

17 Dr. Kassai László nyá. ezredes: A Magyar Honvédség előjárói intézményrendszere. Új Honvédségi Szemle 2006/3. szám 59. oldal.

intézményrendszerét – a honvédség szervezeti struktúrája, parancsnoklási (irányítási, vezetési) rendszere, valamint a személyi állomány összetételéből adódó jogviszonya alapján – a Hvt.¹⁸ határozza meg, mely szerint a katonai (államigazgatási) tevékenység a szolgálati és szakmai előjárói, illetve hivatali és szakmai felettesi előjárói intézményrendszerben valósul meg.

Meg kell jegyezni, hogy jogállás szempontjából a katonai szervezet élén álló parancsnok (vezető) minden esetben szolgálati előjáró, a két kifejezés egyfajta szinonim fogalomként is felfogható. Megítélésem szerint a szakmai előjárói intézmény szükségtelenül túlzott kiterjesztése jelentős mértékben sérti a parancsnokok egyszemélyi felelősségét. A Hvt. által kialakított, elég bonyolult előjárói intézményrendszer egyik problémája az, hogy kialakításánál nem határolták el kellő mértékben a katonai és az államigazgatási irányítás intézményrendszerét.

Feltétlen szólnom kell arról, hogy a parancsnoki tevékenység tartalmát minden esetben a katonai szervezetre ruházott feladatok határozzák meg. A honvédség centrális parancsnoklási elveiből adódóan a katonai szervezetekre és azok parancsnokaira vonatkozó szabályok nagyobb hányadát központilag határozzák meg. A parancsnok a jogszabályok és más rendelkezések által megszabott keretek között a katonai szervezetre vonatkozóan jogosult parancsot és intézkedést kiadni. Ezek a rendelkezések leginkább a működést, a feladatok végrehajtásának módját határozzák meg. Természetesen a parancsnok a parancsnoklási tevékenysége során, túl a szolgálati, függelmi kapcsolatokon, igénybe veszi – mint erre a Szerző is több esetben utal – a parancsnoklás nem jogi eszközeit is.

Megítélésem szerint nagyon sok függ attól, hogy a parancsnok milyen parancsnoklási stílust teremt meg a katonai szervezeténél. Egyik ilyen sajátos lehetőség, ha megfelelő magatartási, viselkedési formát alakít ki egyrészt az előjáró parancsnokkal, illetve az előjáró parancsnoksággal, másrészt az alárendeltekkel, akik sok tekintetben tőle függenek, valamint az azonos rangú, beosztású parancsnokokkal, illetve szervekkel.

A történelmi tapasztalatok, de a személyes tapasztalataim is azt mutatják, hogy a parancsnoki (előjárói) intézmény fenntartására – amíg katonaság létezik – szükség van. Ez egy olyan intézmény, amely – függetlenül a társadalmi és politikai változásoktól – szükségszerűen működik. Természetesen a parancsnoklás tartalmát a változó körülményekhez folyamatosan igazítani kell, a tartalom minőségileg másként jelenik meg anélkül azonban, hogy a lényeges szerkezeti hasonlóságot megszüntetné. A honvédségnél, mint hierarchikusan szervezett és centrálisán irányított szervezetnél, mindenkor biztosítani kell a parancsnok egyszemélyi szolgálati hatalmát és felelősségét a szervezetre rábízott összes feladat- és hatáskörök tekintetében. Megítélésem szerint erősíteni kell a szolgálati parancsnoklás minden területét, biztosítani kell a parancsnoki poszt integritását.

* * *

18 A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 43.§.

A Szerző *A vezetésről* című tanulmányában megállapítja, hogy az „... alárendeltségre, a megtorlástól való félelemre alapozott katonai fegyelmet egyre inkább a tudatosságon, az elkötelezettségen és a bajtársiasságon alapuló fegyelem váltja fel”.¹⁹ Az idézett megállapítással összefüggésben – szélesebb körű megközelítésben – kívánok néhány észrevételt tenni.

Ma már mind a jogalkotó, mind a katonai fegyelemmel foglalkozó tudományos álláspont megegyezik abban, hogy a „... katonai fegyelem a jogszabályokban, belső rendelkezésekben és az előjárók által meghatározott követelmények, feladatok minden katona és katonai szervezet részéről történő teljesítését, végrehajtását jelenti. Ennek megvalósítása és fenntartása minden katona kötelessége”.²⁰ Tehát a katonai fegyelem, mint jogi kötelezettség azoknak az összes kötelezettségeknek, követelményeknek, feladatoknak a teljesítése, végrehajtása, amelyek a katonát a szolgálati viszonya alapján terhelik, illetve amelyeket a katonai szervezetek számára meghatároznak.

Mint minden társadalmi jelenségnek, így a katonai fegyelemnek is megvan az objektív és a szubjektív alapja. A katonai fegyelem objektív alapját a jogalkotó szerint is a katonai élet és szolgálati viszonyok rendezettsége adja.²¹ A katonai szolgálati rend pedig a kötelességek teljesítéséhez és a feladatok végrehajtásához szükséges jól kidolgozott és a gyakorlatban érvényesülő szervezeti és működési rendet, a jogosultságoknak és a kötelezettségeknek mindenki számára történő pontos meghatározását, a katonai élet és szolgálat minden területére kiterjedő tevékenység személyi és dologi feltételeinek biztosítását jelenti. A katonai szolgálati rendet, mint a katonai fegyelem megteremtésének és folyamatos fenntartásának alapját, mindenkor be kell tartani és tartatni.²²

A katonai fegyelem objektív alapjához szorosan kapcsolódik annak – a jogalkotó által is deklarált – szubjektív alapja, amely a katona tudatos kötelességérzetén, a haza védelméért érzett személyes felelősségén alapuló aktív öntevékeny kezdeményezéssel és együttműködéssel párosuló engedelmisségi készségében jut kifejezésre.²³

A katonai fegyelem kialakításában és fenntartásában mindkét oldalnak – az objektívnek és a szubjektívnek is – jelentős, nem elhanyagolható a szerepe. Nem hallgatható el ugyanakkor az sem, hogy a katonai fegyelem kedvező irányú befolyásolása elsősorban az objektív feltételek alakulásától függ.²⁴ Hiábavaló a lelkesedés, ha a katonai élet és szolgálat egyes területei rendezetlenek, vagy éppen a személyi és dologi feltételek nem biztosítottak.

Megítélésem szerint a Magyar Honvédségnél érvényesülő katonai fegyelem intézményesen nem a megtorlástól való félelemre, hanem a katonai élet és szolgálat rendezettségére épül. Ennek az sem mond ellent, hogy a katona jogellenes

19 Lőrincz Kálmán: *A vezetésről*. Hadtudomány 2010/4. 85. oldal.

20 A 24/2005. (VI.30.) HM rendelettel kiadott Magyar Honvédség Szolgálati Szabályzata 29. pont (1) bekezdés.

21 Uo.: 29. pont (1) bekezdése.

22 Uo.: 29. pont (2) bekezdése.

23 Uo.: 29. pont (1) bekezdése.

24 Dr. Kassai László nyá. ezredes: *A katonai fegyelemről*. Új Honvédségi Szemle 2003/6. 45. oldal.

magatartásáért annak súlyosságától függően a fennálló egységes felelősségi rendszerben fegyelmi, szabálysértési, büntetőjogi és anyagi felelősséggel tartozik.

Még egy utolsó gondolat a katonai fegyelemmel összefüggésben. Nevezetesen arról van szó, hogy minden hadseregben, így a Magyar Honvédségben is, mind a katonai szervezetek, mind a katonák szoros alá- és fölérendeltségen alapuló hierarchiában és függelmi rendben tevékenykednek. Ez a katonai tevékenység jellegéből és tartalmából ered, tehát természetes követelménynek tekinthető.

* * *

Záró gondolatként jegyzem meg, hogy a Szerzőnek a Hadtudomány című folyóiratban megjelent tanulmányai, őszinte, bátor kiállása és a hadsereg, a katonai pálya helyzetének jelenlegi állapota miatt érzett mély, keserű csalódottsága feltűnést keltek ugyan, de nem váltottak ki jelentőségüknek megfelelő visszhangot. Sem a tárca vezetése, sem a hadtudomány művelői, de még a média körében sem keltett kellő feltűnést ez az értelmes, jó szándékú és az útkeresés szempontjából figyelemre méltó írás. Pedig a Szerző mondanivalója lényegében töprengésre, vitára szólít fel. Úgy gondolom, hogy a folyóirat által történő közzététel célja is éppen az volt, hogy a Szerző által leírt gondolatokat a téma iránt érdeklődők olvassák, beszéljenek róla, nyilvánosan vitassák és még évekig is hivatkozzanak rá. A Szerző által felvetett gondolatok feltétlen érdemesek elemzésre, mivel azok tudományos vizsgálódásra is alkalmasak.